

Monumentnummer*: 516343

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 05 maart 2001
Kadaster deel/nr 82759/61

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Mantgum Leeuwarden Fryslân

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Jorwerd G 1282

Omschrijving**

Inleiding

De blokvormige PASTORIE behorende bij de Nederlands Hervormde Kerk te Mantgum is in 1870 gebouwd. De gevelsteen vermeldt: "Den 31 maart 1870 is de eerste steen van deze pastorie gelegd door Anthon van IJsendijk, oud 12 jaren, jongste zoon van Ds. A. van IJsendijk predikant alhier". De pastorie is, net als de bebouwing aan de S. van Galemawei die rond 1870 tot stand is gekomen, in eclectische stijl gebouwd. De pastorie is naar het oosten gericht en ligt verhoogd op het talud van de terp, schuin tegenover de kerk, aan een open rechthoekige ruimte -de Frijbuorren- waar omheen van oudsher de bebouwing zich geconcentreerd heeft, op de hoek met de Seerp van Galemawei. De Frijbuorren is een zogenaamde vrijplaats, waar men het asielrecht kon laten gelden. Dergelijke gebieden hoorden bij het grondgebied van de kerk, samen met het kerkhof, en dienden onbebouwd te blijven. Dit verklaart de opmerkelijke ruimtelijke uitbreiding van het dorp om de Frijbuorren heen; ook al is het gebied en eigendom van de kerk in de loop der tijd veranderd, deze ruimte is onbebouwd gebleven.

Het pand maakt visueel en structureel deel uit van de bebouwing aan de van Galemawei en is een essentieel onderdeel van de historische en architectonische eenheid die deze bebouwing vormt.

Omschrijving

De één bouwlaag hoge pastorie heeft een vierkante plattegrond en wordt gedekt door een hoog afgeknot schilddak met vier schoorstenen. Het dak wordt gedekt door zwart geglazuurde platte friese pannen. Het pand is uit bruine baksteen opgetrokken. De zeer hoge plint is van natuursteen. Het pand had twee fronten, één aan de Seerp van Galemawei en één aan de Frijbuorren. De

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

toegangsdeur aan de van Galemawei wordt echter al lang niet meer gebruikt. Door veranderingen in het middenrisaliet aan deze zijde is deze gevel ondergeschikt geworden aan de gevel aan de Frijbuorren, waarbij de laatste als "voorgevel" kan worden beschouwd. Beide gevels worden symmetrisch door een middenrisaliet verdeeld en om de hoeken afgesloten door pilasters met gladde spiegelvlakken. Gevels en dak worden gescheiden door een hoog hoofdgestel met bepleisterde spiegelvlakken en kapiteelachtige uiteinden boven de pilasters. De middenrisalieten worden geflankeerd door pilasters als die op de hoeken. De portieken zijn vrij ondiep en hebben een omlijsting met kuif. Dat aan de Frijbuorren heeft een omlijste dakkapel (kajuit) met kleine tympanachtige top en dubbele balkondeuren; het balkon in het front aan de van Galemawei is verwijderd. De middenrisalieten worden geflankeerd door aan elke zijde twee zesruitsramen met afgeronde hoeken; die aan Galemawei-zijde hebben luiken. Drie natuurstenen treden geven toegang tot de pastorie. De houten voordeur heeft panelen en gietijzeren sierroosters.

In de westgevel zitten een zesruits venster met luiken en een houten deur met gietijzeren sierroosters en levensboom in het bovenlicht. Drie bakstenen treden geven hier toegang. In de noordgevel zitten een zesruitsvenster, een (vernieuwde) houten deur en een (vernieuwd) venster. De indeling van het INTERIEUR is grotendeels origineel. De brede gang is te betreden via de brede houten voordeur, die aan de binnenkant voorzien is van een houten voorzetdeur, die uit panelen bestaat en dicht en open gevouwen kan worden. De gang loopt van voor naar achter en geeft links en rechts toegang tot de symmetrisch gelegen vertrekken. In de gang liggen grote marmeren tegels; het stucplafond is uitgevoerd met lijstenwerk en een ruitvormig stucwerk-motief rondom de verlichting. De brede houten, dubbele paneeldeur aan de achterzijde heeft een gietijzeren decoratie in het bovenlicht en een glaspanelen met gietijzeren sierroosters.

Een boog scheidt het voor- en achtergedeelte van het pand. De brede houten trap met gietijzeren stijlen, die naar de eerste verdieping leidt, bevindt zich in het achtergedeelte. De eerste twee deuren links en rechts geven toegang tot de voorkamers. De deuren worden verfraaid door een gepleisterde omlijsting met krul. In de voorkamers zijn onder meer nog de originele stucplafonds aanwezig, de marmeren schoorsteenmantels, de houten vensterbanken en de brede, uitvouwbare paneel-luiken vóór de hoge vensters. Halverwege de gang is rechts de trap naar boven en een halletje met opkamer; links een kleine kamer met kastenwand. Twee tegenover elkaar geplaatste bogen geven toegang tot de vertrekken aan de achterzijde.

De eerste verdieping is deels zolder en deels ingedeeld als slaapgelegenheid.

Waardering

De pastorie aan de Frijbuorren te Mantgum, gebouwd in 1870 in eclectische stijl is van algemeen cultuurhistorisch en architectuurhistorisch belang:

- als bijzondere uitdrukking van een sociaal-culturele ontwikkeling;
- vanwege het evenwichtige en kwalitatief hoogwaardig oorspronkelijk ontwerp;
- vanwege de ornamentiek en het materiaalgebruik;
- vanwege de oorspronkelijke en nog steeds actuele functie (namelijk pastorie), die sterk is verbonden met de ligging binnen de dorpskom, tegenover de kerk;

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

- als essentieel onderdeel van een groter geheel binnen het beschermd dorpsgezicht, dat cultuurhistorisch, architectuurhistorisch en stedenbouwkundig van nationaal belang is;
- vanwege de situering binnen het beschermd dorpsgezicht, verbonden met de ontwikkeling en uitbreiding van de streek en het dorp;
- voor het aanzien van de streek en het gehele dorp;
- vanwege de historisch-ruimtelijke relatie met de ontwikkeling van de structuur van het dorp;
- vanwege de in grote mate aanwezige architectonische gaafheid van het exterieur, in relatie tot de visuele en structurele gaafheid van het beschermd dorpsgezicht.

Hoofdcategorie

Religieuze gebouwen

Subcategorie

Kerkelijke dienstwoning

Functie

Pastorie(F)